

પ્રધાનમંત્રી પોષણ શક્તિ નિર્માણ (PM POSHAN) યોજના:

૧. યોજનાનો ઇતિહાસ

ગુજરાત સરકાર દ્વારા શિક્ષણ અને પોષણના સ્તરને ઉંચું લાવવા માટે શિક્ષણ વિભાગ દ્વારા નવેમ્બર ૧૯૮૪થી વ્યૂહાત્મક અભિગમ અપનાવવામાં આવ્યો છે. રાજ્યમાં ગરીબી નિવારણ અને પ્રાથમિક શિક્ષણના સાર્વત્રિકીકરણ (Universalization of Primary Education) ના લક્ષ્યાંકોને હાંસલ કરવામાં પોષણયુક્ત આહાર પાયાની ભૂમિકા ભજવે છે.

ઐતિહાસિક પૃષ્ઠભૂમિ અને નામાભિધાન:

- પ્રારંભ: ગુજરાતમાં આ યોજનાની વિધિવત શરૂઆત ઠરાવ ક્રમાંક: મભય-૧૩૮૪-ક (તારીખ: ૦૯/૧૧/૧૯૮૪) થી કરવામાં આવી હતી. તેનો મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય બાળકોના પોષણ સ્તરમાં સુધારો કરી શાળામાં ડ્રોપ-આઉટ રેશિયો ઘટાડવાનો હતો.
- વ્યૂહાત્મક પરિવર્તન (So What?): રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ (NEP) ૨૦૨૦ ના લક્ષ્યાંકોને અનુરૂપ, કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ માં 'મધ્યાહન ભોજન યોજના' નું "નામાભિધાન" બદલીને 'પ્રધાનમંત્રી પોષણ શક્તિ નિર્માણ (PM POSHAN)' કરવામાં આવ્યું છે. આ ફેરફાર માત્ર નામ પૂરતો નથી, પરંતુ તે પોષણના વ્યાપક અને સર્વગ્રાહી અભિગમનું સૂચક છે.
- સમયગાળો: ભારત સરકાર દ્વારા આ યોજનાને વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ થી ૨૦૨૫-૨૬ સુધી 'કેન્દ્ર પુરસ્કૃત યોજના' તરીકે અમલીકરણ માટે મંજૂરી આપવામાં આવી છે.

૨. યોજનાની વિગતવાર માહિતી

યોજનાનું સુચારુ સંચાલન રાજ્ય સરકારના શિક્ષણ વિભાગ દ્વારા કરવામાં આવે છે, જેનો મુખ્ય હેતુ છેવાડાના બાળકો સુધી ગરમ રાંધેલું પૌષ્ટિક ભોજન પહોંચાડવાનો છે.

- અમલ કરનાર વિભાગ: શિક્ષણ વિભાગ, ગુજરાત સરકાર.
- લાભાર્થી પાત્રતા: સરકારી અને ગ્રાન્ટ-ઇન-એઇડ (અનુદાનિત) પ્રાથમિક શાળાઓમાં અભ્યાસ કરતા બાલવાટિકા થી ધોરણ ૮ ના તમામ બાળકો.
- વ્યાપ: સરકાર, પંચાયતો અને નગરપાલિકાઓ દ્વારા સંચાલિત તમામ પ્રાથમિક શાળાઓ.
- મુખ્ય ઉદ્દેશ્યો: બાળકોના ન્યુટ્રિશનલ સ્ટેટસમાં વધારો કરવો, શાળાઓમાં હાજરી પ્રોત્સાહિત કરવી અને વર્ગખંડમાં ભૂખની સમસ્યાને દૂર કરી શૈક્ષણિક ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવામાં મદદ કરવી.

ટોપિક ટેસ્ટ | મોક ટેસ્ટ | સ્ટડી મટિરિયલ્સ | લેટેસ્ટ સરકારી નોકરીની માહિતી |

કલિક: www.examconnect.in

- પૂરક યોજનાઓ: આ યોજનાની અસરોને વધુ સુદ્રઢ બનાવવા રાજ્યમાં 'દૂધ સંજીવની યોજના' અને 'અન્ન સંગમ યોજના' પણ કાર્યરત છે.

GPSC | GSSSB | GPSSB | POLICE | TET-TAT

ONLINE MOCK TEST

JOIN OUR COMPLETE COURSE + MOCK TEST SERIES

READ MORE www.examconnect.in

JOIN FREE

૩. ભોજનના ધોરણો અને આર્થિક સહાય

બાળકોના સર્વાંગી વિકાસ માટે પોષણક્ષમ આહાર અનિવાર્ય છે. સરકાર દ્વારા ખોરાકની માત્રા અને તેની કુકિંગ કોસ્ટમાં સમયાનુસાર સુધારો કરવામાં આવે છે.

દૈનિક રાશન જથ્થો (બાળક દીઠ):

- અનાજ (ઘઉં, ચોખા, જુવાર, બાજરી કે મકાઈ): ૧૦૦ ગ્રામ (પ્રાથમિક) અને ૧૫૦ ગ્રામ (ઉચ્ચ પ્રાથમિક).
- કઠોળ: ૨૦ ગ્રામ.
- શાકભાજી અને મરી-મસાલા: ૫૦ ગ્રામ.
- ખાદ્ય તેલ: ૫ ગ્રામ.

નવી કુકિંગ કોસ્ટ (વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ મુજબ) રાજ્ય સરકારના નવા ઠરાવ ED/REF/e-file/3/2024/0376/R-Mid-Day Meal મુજબ શાકભાજી, મસાલા અને બળતણ માટેના દરો નીચે મુજબ છે:

વિગત	બાલવાટિકા થી ધોરણ ૫ (₹)	ધોરણ ૬ થી ૮ (₹)	પેશગી ચુકવણી પદ્ધતિ
કેન્દ્ર-રાજ્ય હિસ્સો (૬૦:૪૦)	૩.૧૬	૪.૭૨	PFMS સિસ્ટમ

ટોપિક ટેસ્ટ | મોક ટેસ્ટ | સ્ટડી મટિરિયલ્સ | લેટેસ્ટ સરકારી નોકરીની માહિતી |

કલ્લક: www.examconnect.in

રાજ્ય સરકારનો વધારાનો ૧૦૦% હિસ્સો	૧.૩૪	૨.૦૩	IFMS સિસ્ટમ
કુલ કુર્કિંગ કોસ્ટ (નવી)	૪.૫૦	૬.૭૫	--
વધારો (નવી બાબત)	+ ૧.૩૪	+ ૨.૦૩	--

બજેટ અને નાણાકીય જોગવાઈ: નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ માટે આ વધારાના ખર્ચને પહોંચી વળવા ₹૮૦.૦૦ કરોડ ની રકમ "નવી બાબત" (New Matter) તરીકે મંજૂર કરવામાં આવી છે. જેની વિગત નીચે મુજબ છે:

- માંગણી નં. ૯ (મુખ્ય સદર ૨૨૩૬-૦૨-૧૦૨-૦૨): ₹૫૭.૬૦ કરોડ.
- માંગણી નં. ૯૫ (મુખ્ય સદર ૨૨૩૬-૦૨-૧૦૨-૦૨): ₹૦૮.૦૦ કરોડ.
- માંગણી નં. ૯૬ (મુખ્ય સદર ૨૨૩૬-૦૨-૭૯૬-૧૦ - આદિજાતિ વિસ્તાર): ₹૧૪.૪૦ કરોડ.

૪. વહીવટી તંત્ર અને દેખરેખ

પારદર્શિતા અને અસરકારક અમલીકરણ માટે રાજ્યથી શાળા સ્તર સુધી મજબૂત વહીવટી માળખું ગોઠવવામાં આવ્યું છે.

- રાજ્ય કક્ષા: શિક્ષણ વિભાગ હેઠળ કમિશનરશ્રી (PM POSHAN) ની કચેરી.
- જિલ્લા કક્ષા: જિલ્લા કલેક્ટર અને તેમને સહાયરૂપ નાયબ કલેક્ટર (MDM).
- તાલુકા કક્ષા: મામલતદાર અને નાયબ મામલતદાર.
- શાળા કક્ષાની સમિતિ (વ્યૂહાત્મક શરતો): મુખ્ય શિક્ષક, સરપંચ, વાલી પ્રતિનિધિઓ અને સંચાલકની બનેલી સમિતિ.
 - શરત ૧: સમિતિમાં ઓછામાં ઓછા બે મહિલા પ્રતિનિધિઓ હોવા જોઈએ.
 - શરત ૨ (SC/ST પ્રતિનિધિત્વ): જો શાળા અનુસૂચિત જાતિ/જનજાતિ વસ્તી ધરાવતા વિસ્તારમાં હોય, તો તે જ સમુદાયના પ્રતિનિધિનો સમાવેશ અનિવાર્ય છે.
- રેકોર્ડ્સ: દૈનિક હાજરી રજિસ્ટર, સ્ટોક રજિસ્ટર, કેશ બુક, રોકડ મેળ અને મુલાકાત પોથી.

ટોપિક ટેસ્ટ | મોક ટેસ્ટ | સ્ટડી મટિરિયલ્સ | લેટેસ્ટ સરકારી નોકરીની માહિતી |

કલિક: www.examconnect.in

- દેખરેખ સિસ્ટમ: યોજનાને CM Dash Board સાથે લિંક કરવામાં આવી છે. આ ઉપરાંત Social Audit અને Third Party Verification સમયાંતરે કરવામાં આવે છે. કલેક્ટર/DDO દ્વારા માસિક ૧૦ કેન્દ્રોનું નિરીક્ષણ કુરજિયાત છે.

GPSC | GSSSB | GPSSB | POLICE | TET-TAT

ONLINE MOCK TEST

JOIN OUR COMPLETE COURSE + MOCK TEST SERIES

READ MORE www.examconnect.in

JOIN FREE

પ. પરીક્ષાલક્ષી વિશેષ તથ્યો અને 'વન-લાઇનર'

- ઐતિહાસિક પ્રારંભિક ઠરાવ: મભય-૧૩૮૪-ક (૯ નવેમ્બર, ૧૯૮૪).
- તાજેતરનો મહત્વનો ઠરાવ: ED/REF/e-file/3/2024/0376/R-Mid-Day Meal (૨૦૨૪ મુજબ ખર્ચ વધારો).
- પેશગી (Advance): કેન્દ્ર પર ભોજન બનાવવા માટેની રકમ સંચાલક-કમ-કુકને 'પેશગી' તરીકે ચૂકવવામાં આવે છે.
- ઐતિહાસિક પ્રારંભિક માનદ વેતન (૧૯૮૪ મુજબ): સંચાલક રૂ૨૦૦, રસોઈયા રૂ૬૦ અને સહાયક રૂ૩૦ (નોંધ: આ પ્રારંભિક દરો છે, જે સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષામાં ઐતિહાસિક સંદર્ભ તરીકે પૂછાઈ શકે છે).
- નવી બાબત (New Matter): વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ ના બજેટમાં શાકભાજી-મસાલા-બળતણ ખર્ચ વધારા માટે રૂ૮૦.૦૦ કરોડની જોગવાઈ.
- બજેટ હેડ (માંગણી હેડ): આદિજાતિ વિસ્તાર પેટા યોજના (Tribal Area Sub-plan) હેઠળ ઉધારવામાં આવે છે.
- નામાભિધાન પરિવર્તન: ૨૦૨૧-૨૨ થી ૨૦૨૫-૨૬ સુધી 'PM POSHAN' તરીકે ઓળખાશે.